

відтворено фразеологізмом зі схожим значенням: “*гарно підвішений язык*”. Таким чином відбулося переосмислення та передача сенсу за допомогою інших слів.

Прийом цілісного перетворення також виявлено при відтворенні фрази “*that’s it*”: *If she doesn’t, her silver supply dries up, and her imperial capacities shrink considerably. That’s it* [4, с. 388]. – *Якщо ні, її срібний запас вичерпається, а імперські спроможності суттєво зменшаться. Ось у чому суть* [2, с. 418]. Задля конкретизації та адекватної передачі суті оригінального повідомлення використано фразу “*ось у чому суть*”.

Отже, прийом цілісного перетворення є ефективним рішенням, яке допомагає переосмислити сенс вихідного повідомлення і забезпечити адекватний художній переклад. При перекладі роману “Вавилон. Прихована історія” застосування вищезгаданого перетворення виявилось доречним задля відтворення фраз повсякденного вжитку та ідіоматичних виразів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця, 2004. 560 с.
2. Кван Р. Вавилон. Прихована історія. Харків : Жорж, 2023. 584 с.
3. Cambridge Dictionary URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення: 01.11.2024).
4. Kuang R. Babel: An Arcane History. Harper Voyager, 2022. 546 p.
5. Руда А.В. Лексико-граматичні трансформації під час перекладу розмовної лексики англomовного кінодискурсу. *Львівський філологічний часопис*. Вид. 7-ме., 2020. С. 77–81. DOI: <https://doi.org/10.32447/2663-340x-2020-7.13> (дата звернення: 01.11.2024).

Марціян Х.О.

здобувач другого рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ФАХОВОЇ ЛЕКСИКИ

У статті розглядаються особливості військового фахового дискурсу. Обґрунтовується специфіка військової фахової лексики з огляду на її лексико-семантичні та стилістичні особливості у парадигмі лексикології та перекладознавства. Аналізуються способи відтворення англійської військової термінології засобами української мови.

Ключові слова: *військовий дискурс, лексико-семантичні особливості, способи перекладу, структура військової термінології, лексико-семантичні групи.*

Постановка проблеми. У зв’язку з розширенням карти військових дій як в Україні, так і в інших країнах світу, виникає потреба у вивченні військових процесів, видів озброєння та інших аспектів, пов’язаних з бойовими діями. Окрім

цього, в останні роки спостерігається стрімкий розвиток військової науки і техніки, що зумовлює виникнення нової термінології у цій галузі та поповнення фахової мови військовослужбовців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань, присвячених лексичним, лінгвосоціальним та перекладацьким аспектам військової фахової лексики знаходять відображення в багатьох наукових розвідках, зокрема у працях В. В. Балабіна, Н. К. Войцеховської, О. С. Колесник, І. Крафт та ін.

Метою статті є виявлення лексико-семантичних особливостей військової фахової лексики та встановлення засобів її відтворення у перекладі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Військовий дискурс є комунікативною підсистемою мовлення, що реалізується у вигляді тексту у поєднанні з прагматичними, соціокультурними, психологічними позалінгвістичними аспектами [1]. Компонентами військового дискурсу є: дискурс, пов'язаний з воєнними діями та діяльністю військовослужбовців, дискурс засобів масової інформації та дискурс політиків. Окрім цього, існує поділ військового дискурсу у контексті його форми – монологічний, що знаходить своє відображення у наказах, розпорядженнях, доповідях тощо, та діалогічний, який реалізується у комунікації політиків, військових журналістів, військовослужбовців [3].

Слід також зауважити, що у контексті військового дискурсу також виокремлюється формальний та неформальний тип. У результаті аналізу наукової літератури можемо зазначити, що основою військової лексики передусім є термінологія, а також субстандартна лексика, неологізми та сленг. Окрім цього, часто застосовуються аббревіатури для зручності у процесі комунікації [5].

Зважаючи на тематику нашого дослідження, важливо розглянути лексико-семантичну специфіку військової термінології, основними характеристиками якої є: однозначність у співвіднесенні термінів в межах однієї сфери військової справи; номінативність термінології; стилістична нейтральність; системність термінів [4].

Значний вплив на військову лексику мають й позамовні фактори, що зумовлює зацікавленість у лексико-семантичних групах, належність до яких і зумовлює особливість тієї чи іншої лексеми. Лексичну семантичну групу розуміємо як об'єднання назв зі спільною гіперсемою, що є невід'ємним значенням усієї групи. У контексті військової фахової лексики виокремлюємо 6 основних груп: відносини людей (*area bird* – *днювальний*); фізична діяльність (*jawbone* – *наказувати*); звільнення / відпустка (*anchor chain liberty* – *самовільне залишення військової частини*); людина та навколишній світ (*fantod* – *емоційне напруження*); озброєння (*rifle* – *рушниця*); військові споруди (*checkpoint* – *блокпост*).

Лексико-стилістичні особливості військового дискурсу полягають у наявності стилістично маркованої лексики, до якої відносять військові неологізми та військовий сленг. Також деякі науковці відносять сюди і застосування стилістичних засобів, таких як метафори, епітети, каламбури тощо [1; 3].

Відтак, зазначені особливості зумовлюють низку труднощів у процесі їх перекладу. Під час здійснення перекладу англійської військової термінології українською мовою слід враховувати також труднощі, викликані відмінностями в граматичному аспекті мов, багатозначністю термінів, системою скорочень, наявністю лексико-стилістичних засобів та безперекладних реалій [1, с. 12].

У нашому дослідженні проаналізовано труднощі та способи перекладу військових термінів, аббревіатур, лексико-стилістичних засобів та неологізмів. Аналізуючи військову термінологію та труднощі її перекладу, слід зауважити необхідність урахування контексту, в якому функціонує той чи інший термін. Яскравим прикладом може слугувати багатозначний термін *unit*, що може відтворюватись за допомогою таких українських відповідників, як *підрозділ; частина; відділ; секція; елемент; прилад; пристрій; вузол; агрегат; комплексний блок; установка (система озброєння тощо); апарат; комплект (обладнання тощо); компонент; ланка; модуль; одиниця (фізичної величини); одиниця виміру / вимірювання*.

У процесі дослідження особливостей перекладу військової термінології виокремлено групи лексики, що становлять найбільші труднощі. До першої групи належать терміни на позначення іншомовних реалій, що відповідають українським та мають аналоги в українській мові. Зазначені терміни становлять незначні труднощі у процесі перекладу. Наприклад: *military defences* – *військові укріплення (оборонні споруди)*. Способами перекладу цієї групи військових термінів можуть слугувати: транскодування: *machine* – *машина*; *base* – *база*; переклад за допомогою лексичного аналога у разі, якщо форма українського терміну не відповідає формі англійського: *block* – *клин затвору*; калькування багатокomпонентних англійських військових термінів: *radar horizon* – *радіолокаційний горизонт*.

До другої групи належать терміни на позначення іншомовних реалій, відповідники яких відсутні в українській мові, однак характеризуються наявністю аналогів, наприклад: *HQ Support Services Directorate (NATO)* – *Директорат служби забезпечення штаб-квартири НАТО*.

Третю групу складають терміни, що позначають реалії іншомовної дійсності, відсутні в українській військовій галузі та не мають загальноприйнятих українських термінологічних відповідників, наприклад: *blowback* – *віддача затвора*; *drastic measures* – *ефективні дії, спрямовані на досягнення успіху*; *alert hangar* – *ангар вильоту по тривозі*. Основними способами відтворення зазначених термінів є: опис значення англійського терміну (*lay eggs* – *скидати бомби, заміновувати*); дослівний переклад (*fire detector* – *датчик пожежі*); часткова або повна транслітерація (*armaster-sergeant* – *майстер сержант*); транслітерація та дослівний переклад (*master gunnery sergeant* – *майстер-гарматний сержант*); транскрипція і транскрибування (*ensign* – *енсін*).

Здійснено також аналіз відтворення військових скорочень, у результаті якого виокремлено способи їх відтворення, а саме: переклад за допомогою відповідного скорочення (*DMZ (demilitarized zone)* – *ДМЗ (демілітаризована зона)*); переклад за допомогою відповідника: *ADC (Air Defense Command)* – *УППО*

(Управління Протиповітряної Оборони); переклад повною формою слова (*RUF* (*Rules for the Use of Force*) – *правила застосування сили*; транслітерація чи транскрипція (*NLAW* – ЕнЛоу).

У матеріалах нашого дослідження застосовуються також метафори, які відтворюються за допомогою їх контекстуальних заміन на аналоги української мови, наприклад *'there's no silver bullet'* – “панацеї не існує”, *'fall under someone's boot'* – “насти під чиймось чоботом”; *'to hammer at'* – “відкидати”, “забивати на щось”.

Досліджено також особливості відтворення неологізмів та встановлено такі способи їх перекладу: описовий переклад (*de-alerting* – зняття зі стану бойової готовності, *casper* – *солдат, що ухиляється від виконання певного завдання*); переклад за допомогою еквівалента (*demining* – розмінування); калькування (*fourth generation warfare* – *зброя четвертого покоління*).

Висновки й перспективи подальшого дослідження. Таким чином, військова лексика характеризується низкою лексико-семантичних особливостей, які є необхідними для урахування у процесі здійснення перекладу. Перспективи подальшого дослідження вважаємо у дослідженні специфіки перекладу військового сленгу як складової військової фахової мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балабін В.В. Визначення поняття “військовий переклад”. *Філологічні трактати*. 2018. № 3. Т. 10. С. 7–14.
2. Войцеховська Н.К. Конфліктний дискурс в українській художній літературі : структурний, семантичний, комунікативний і лінгвокогнітивний аспекти : дис. ... докт. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2018. 512 с.
3. Колесник О.С. Концепт війна в аспекті лінгвосеміотики та лінгвокультурології. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ, 2014. Вип. 48. С. 216–230.
4. Погонєць В.В. Особливості англomовного військового дискурсу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: “Філологія”*. 2019. № 39. Т. 2. С. 67–70.
5. Kraft I. Military Discourse Patterns and the case of Effects-Based Operations. *Journal of Military and Strategic Studies*. 2019. Vol. 19. Is. 3. P. 78–113.
6. Remarks in Kyiv by Secretary of Defense Lloyd J. Austin III. URL : <https://ua.usembassy.gov/remarks-in-kyiv-by-secretary-of-defense-lloyd-j-austin-iii-on-ukraines-fight-for-freedom/> (Accessed: 05.11.2024).

Стриковський А.І.

здобувач другого рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ТЕРМІНІВ У ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

На початку третього тисячоліття посилення багатомовної професійної та міжкультурної комунікації, зумовлене інтеграційними й глобалізаційними процесами, надає перекладацькій діяльності особливого значення. В Україні